

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.7>

УДК 378.4:005.942

І. В. Свиноус,

*д. е. н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0346-1596>

М. І. Ібатулін,

*д. е. н., професор кафедри адміністративного менеджменту та
зовнішньоекономічної діяльності,*

Національний університет біоресурсів і природокористування

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8765-6261>

В. С. Хахула,

к. с.-г. н., доцент кафедри технологій у рослинництві та захисту рослин,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4100-262X>

Б. В. Хахула,

доктор філософії в галузі економіки, доцент кафедри менеджменту,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4286-2381>

Л. П. Хахула,

к. пед. н., доцент кафедри менеджменту,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3937-6641>

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ЦЕНТРИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ В СИСТЕМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ «ЗЕЛЕНОЇ
ЕКОНОМІКИ» - СОЦІОЛОГІЧНИЙ ЗРІЗ**

*I. Svytnous,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Accounting and Taxation,
BilaTserkva National Agrarian University*

*M. Ibatullin,
Doctor of Economic Sciences,
Professor of the Department of Administrative Management and Foreign Economic
Activity, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

*V. Khakhula,
PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor of the Department of Technologies in
Crop Production and Plant Protection, Bila Tserkva National Agrarian University*

*B. Khakhula,
PhD, Economics, Associate Professor of the Department of Management,
Bila Tserkva National Agrarian University*

*L. Khakhula,
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Management,
Bila Tserkva National Agrarian University*

INFORMATION-CONSULTING CENTERS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE SYSTEM OF IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLES "GREEN ECONOMY" - SOCIOLOGICAL CROSS-SECTION

У сучасних умовах розвитку аграрного сектора економіки особливе місце посідає інформаційне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, метою якого є зростання якісних параметрів управлінських рішень, що приймаються, що виявляється у зниженні витрат на одиницю виробленої продукції.

Проведено соціологічне дослідження щодо з'ясування потреби сільськогосподарських товаровиробників в інформаційному забезпеченні їх діяльності та доцільності створення інформаційно-консультаційних центрів (ІКЦ) на базі закладів вищої освіти аграрного спрямування.

Оцінка сучасного стану функціонування ІКЦ дозволяє вказати на початкові стадії їх розвитку, оскільки не повною мірою сформовано систему

консультаційного обслуговування аграрного сектору: не визначено механізмів її багаторівневого функціонування та фінансування консультаційних послуг.

При визначенні напрямів діяльності ІКЦ аграрних вищих навчальних закладів в Україні необхідно враховувати, що на сучасному етапі консультаційні послуги, що надаються на комерційній основі, не потрібні суб'єктам господарювання. Його визначає необхідність реалізації європейської та американської моделі організації сільськогосподарських служб, а саме те, що з моменту створення і до типового оформлення всі вони перебували на утриманні держави та здійснювали послуги безкоштовно.

З позиції організації ІКЦ на базі вищих навчальних закладів цінним є досвід США, в яких регіональна консультаційна служба існує при університетах, де зосереджено дослідницьку та навчальну (освітню) діяльність. Викладачі університетів спеціалізуються за двома напрямками роботи: викладацька та науково-дослідна або науково-дослідна та консультаційна.

Таким чином, можна зазначити, що створення та розвинуте системи регіональних ІКЦ на базі аграрних закладів вищої освіти в Україні викликано необхідністю структурної трансформації системи державної підтримки сільського господарства, а саме розширення блоку заходів «зеленого кошика», який не обмежується вимогами СОТ, при цьому їх функціонування дозволить розширити напрями та якість практикоорієнтованого навчання за рахунок залучення до діяльності ІКЦ

In the current conditions of development of the agrarian sector of the economy, a special place is occupied by information support of agricultural producers, the purpose of which is to increase the quality parameters of management decisions, which is manifested in reducing the cost per unit of output.

A sociological study was conducted to determine the need of agricultural producers for information support of their activities and the feasibility of creating information and consulting centers (ICC) based on higher education institutions of agrarian orientation.

The assessment of the current state of functioning ICC allows us to point out the initial stages of their development since the system of consulting services for the agricultural sector has not been fully formed: the mechanisms of its multilevel functioning and financing of consulting services have not been determined.

When determining the areas of activity ICC of agricultural higher education institutions in Ukraine, it is necessary to take into account that at the present stage, consulting services provided on a commercial basis are not needed by business entities. It is determined by the need to implement the European and American models of organization of agricultural services, namely, that from the moment of creation until the standard registration, all of them were supported by the state and provided services free of charge.

From the point of view of organizing ICC based on higher education institutions, the experience of the United States is valuable, where a regional advisory service exists at universities where research and educational activities are concentrated. University professors specialize in two areas of work: teaching and research or research and consulting.

Thus, it can be noted that the creation and development of a system of regional ICC based on agricultural higher education institutions in Ukraine is caused by the need for structural transformation of the system of state support for agriculture, namely the expansion of the "green basket" of measures, which is not limited to WTO requirements, while their functioning will expand the directions and quality of practice-oriented training through the involvement ICC.

Ключові слова: *зелена економіка, сільське господарство, заклади вищої освіти, інформаційно-консультаційні центри, консультаційні послуги*

Keywords: *green economy, agriculture, higher education institutions, information and consulting centers, consulting services.*

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією з пріоритетних галузей державного регулювання, оскільки її зростання сприяє досягненню низки стратегічних завдань, у тому числі розвитку сільських територій.

Зарубіжний досвід свідчить про впровадження «зелених» технологій в агропромисловий комплекс та сільське господарство, витіснення традиційних типів організації та управління виробничим процесом. Органічні методи сільського господарства, що набули широкого поширення, є важливим етапом на шляху переходу до «зеленої» економіки.

Причини глобальних фінансових, енергетичних та екологічних криз корінням сягають десятиліття інтенсивного та нераціонального вилучення та використання природних ресурсів. Відсутність належних засобів контролю за знищенням природного капіталу призвела до нинішнього стану екосистем. Проте, усвідомлення людством загроз, які несе у собі використання існуючої моделі розвитку, призвело до розуміння необхідності принципово нових підходів до вирішення екологічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічні аспекти розвитку аграрного бізнесу, формування «зеленої економіки» знайшли місце у дослідженнях Г. Калетніка, Ю. Лопатинського, О. Шпикуляка, І. Кириленка, О. Ходаківської, О. Прутської, В. Мазура, І. Гончарук, Т. Ємчик, С. Лутковської, Б. Буркинського, М. Хвесика, Г. Марушевського, С. Ковальчук, Д. Токарчук та ін. Проте, дана концепція практично взагалі не реалізована державою на практиці, тому дане питання потребує наукових опрацювань саме в національно-ідентичному ракурсі з позицій поширення знань в середовищі сільськогосподарських товаровиробників.

Постановка завдання. На основі узагальнення світового та вітчизняного досвіду запропонувати практичні підходи щодо створення інформаційно-консультаційних центрів на базі закладів вищої освіти аграрного спрямування в контексті реалізації знань про «зелену економіку».

Виклад основного матеріалу. Наша екосистема є сукупністю взаємопов'язаних елементів. Так, використання мінеральних добрив та значна

кількість викидів в атмосферу призводять до збільшення хронічних захворювань у населення. Крім того, багато хімічних речовин надходять в організм людини через їжу, яка приготовлена з рослин, вирощених з використанням мінеральних добрив та засобів захисту рослин.

Поява терміна «зеленої економіки» є наслідком наукових досліджень. У ЮНЕП (Програма ООН з навколишнього середовища) під «зеленою економікою» розуміється заснована на низьковуглецевому розвитку ресурсоефективна економіка, що призводить до поліпшення добробуту людей та соціальної справедливості, при цьому значно скорочуючи екологічні ризики та запобігаючи втраті біорізноманіття [1].

Поняття зеленої економіки охоплює всі структурні компоненти сільського господарства. Можна виділити кілька фундаментальних положень «зеленої економіки», які є характерними для сільського господарства України. Так, «зелена економіка» в аграрному секторі – це органічне землеробство, відмова від синтетичних добрив (пестицидів), кормових добавок, але відродження використання органічних добрив для підвищення урожайності сільськогосподарських культур. «Озеленення» сільського господарства дозволить забезпечити продовольством населення, не завдаючи шкоди природним ресурсам та екології [2].

У той же час, «озеленення» сільського господарства базується на «зеленій індустріальній політиці», що включає прискорення структурної трансформації у бік низьковуглецевої, ресурсозберігаючої економіки засобами, що дозволяють підвищити продуктивність економіки в цілому. Використання можливостей «зеленої економіки» дозволить врахувати існуючі національні та глобальні виклики сучасності, зокрема:

збільшення попиту продовольство, підвищення частки тваринницької продукції структурі споживання за умов зростання добробуту населення;

формування міських агломерацій із прискореною концентрацією населення;

інтенсифікація міжнародної торгівлі продовольчими товарами та сільськогосподарською сировиною та зміцнення позицій України на світовому ринку продукції агропродовольства.

Встановлено, що в довоєнний період низька інноваційна активність економічних суб'єктів в сфері аграрного бізнесу, обумовлена:

- недостатньо високими темпами технологічної модернізації;
- низьким попитом на вітчизняних розробок в галузі сільського господарства, орієнтацією висококонцентрованих господарств корпоративного сектору аграрної економіки для придбання зарубіжних технологій;
- концентрацією нових технологій переважно великими агрохолдингами;
- відставання розвинених країн за рівнем продуктивності праці в сільському господарстві [3].

Напрями формування «зеленої економіки» в повоєнний період у сільському господарстві можуть бути наступними:

- підвищення родючості ґрунтів, шляхом використання інноваційних, енергозберігаючих технологій, зокрема, як нульовий обробіток;
- ефективне використання води по замкнутому циклу;
- покращення здоров'ям тварин шляхом їх вирощування на природних кормах, без використання антибіотиків, пестицидів, біодобавок;
- інтелектуалізація виробничих процесів;
- домінування безвідходного виробництва.

Розвиток «зеленої економіки» у сільському господарстві набуває свого значення внаслідок його масштабності, безпосереднього взаємозв'язку з природою, насамперед через використання земельних ресурсів, необхідності збереження навколишнього середовища для наступних поколінь жителів планети.

Реалізація принципів «зеленої економіки» в сільському господарстві забезпечить зниження кумулятивного ефекту забруднення та виснаження біорізноманіття, а також формування продовольчого забезпечення населення країни. Вона передбачає одночасне підвищення продуктивності та забезпечення раціонального «зеленого» використання сільськогосподарських угідь протягом

певного періоду часу, не виходячи за межі «зелених» показників. Для підвищення продуктивності необхідне поступове, систематичне розширення зони «зеленої економіки» в сільському господарстві, і навіть орієнтація суспільства на більш раціональне споживання продовольчих товарів шляхом скорочення їх втрат [4].

В довоєнний період в Україні реалізувати стратегію стійкої інтенсифікації виробництва здатні були великі агрохолдинги, які отримували переважну частку фінансових ресурсів у вигляді державної підтримки. Вважаємо, в повоєнний піод відродження аграрної економіки акцент в наданні державної підтримки повинен бути зміщений на малі та середні сільськогосподарські підприємства, які можуть реалізувати загальноєвропейські принципи «зеленої економіки».

Згідно з результатами опитування менеджменту господарств корпоративного сектору аграрної економіки Київської, Черкаської, Вінницької та Хмельницької областей (124 суб'єкта), понад 40% сільськогосподарських підприємств віддають відходи: 27,5% респондентів передають відходи на переробку та 14,6% продають.

Понад 80 % господарств корпоративного сектору аграрної економіки не залучають у виробничий процес стороннє вторинне сировину, тобто. тільки для 20% сільськогосподарських підприємств цікавить кооперація з приводу отримання відходів.

Згідно з проведеним опитуванням, 83% сільськогосподарських підприємств вказали на існування факторів, що стримують використання відходів, і лише 17% - вважають, що такі фактори відсутні.

Відсутність технологій переробки є основним стримуючим чинником сільському господарстві, але значущість його різниться залежно від типу суб'єкта господарювання. На наявність цього бар'єру вказали 40,9% середніх і великих сільськогосподарських підприємств та лише 18,3% малих.

Економічна недоцільність використання відходів однаково турбує всіх сільськогосподарських товаровиробників (16,4 % і 16,7 % відповідей відповідно), тоді як відсутність ресурсів для орієнтації виробничого процесу використання вторинної сировини, переважно, хвилює менеджмент середніх і великих

сільськогосподарських підприємств (14,0%), ніж малих суб'єктів господарювання в сфері аграрного бізнесу (6,7%). Серед бар'єрів, що перешкоджають використанню власних відходів, виділяються технологічні: відсутність власних потужностей з переробки великих обсягів сільськогосподарської продукції в продукти харчування, а також з використання власних відходів, в т. ч. тваринницьких та біоенергетичних стоків, сільськогосподарської продукції та рослинних залишків. Залученню використання сторонніх відходів перешкоджають економічні чинники, зокрема, пов'язані з транспортуванням відходів із великих відстаней на сільськогосподарське підприємство чи фермерське господарство. Існує також адміністративний бар'єр, який перешкоджає обміну відходами між підприємствами на комерційній основі, який пов'язаний із щорічним доведенням планів зі збирання різних видів вторинної сировини.

Незважаючи на загальну схожість бар'єрів, виявлено принципову відмінність між малими та середніми, великими сільськогосподарськими підприємствами щодо доцільності використання відходів. Як показує аналіз, малі господарства корпоративного сектору аграрної економіки більшою мірою зацікавлені у використанні відходів. Так, близько 40% з респондентів цієї групи вважає, що відсутні фактори, що стримують використання відходів, менше ніж 20% вказали на відсутність технологій переробки. Крім того, дефіцит інформації про обсяги наявної сторонньої вторинної сировини хвилює 5,0% опитаних, а відсутність доступу до сторонньої вторинної сировини - 3,3%, респондентів (частка середніх і великих сільськогосподарських підприємств, які визначили дані фактори як бар'єри, знаходиться на рівні 0,6 та 1,2 % відповідно). Виявлені відмінності обумовлені не тільки суттєвими відмінностями в середніх обсягах відходів, що генеруються, зумовлених масштабом виробничої діяльності, а й більшою економічною зацікавленістю малих сільськогосподарських підприємств у впровадженні принципів циркулярної економіки.

Незважаючи на те, що глобальний обсяг інвестицій у різні природоохоронні проекти збільшується з кожним роком, його масштаб залишається невеликим.

Серед бар'єрів, які перешкоджають розвитку «зеленого» фінансування, можна виділити:

- обмеження ємності інвестиційних торгових майданчиків;
- ризики, пов'язані з відставанням правових і політичного контексту від «зеленого» запиту інвесторів;
- низький рівень довіри інвесторів, непрозорість державних управлінських рішень і зайві вимоги до комерціалізації капіталу;
- низьку ефективність заходів щодо просування «зелених» інвестицій у малі та середні проекти серед інституційних інвесторів.

Серед потенційних рішень вищезгаданих проблем можна відзначити співпрацю держав та наднаціональних структур у роботі з мінімізації негативного впливу ринкових екстерналій та стимулювання надходження ресурсів до інноваційних «зелених» інвестиційних проектів.

У сучасних умовах розвитку аграрного сектора економіки особливе місце посідає інформаційне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, метою якого є зростання якісних параметрів управлінських рішень, що приймаються, що виявляється у зниженні витрат на одиницю очікуваного ефекту. Усвідомлення значущості інформаційних ресурсів передбачає формування зацікавленими суб'єктами вимог до якості інформації, що надається, та механізму її трансляції, що призводить до необхідності реалізації системного підходу в організації сільськогосподарського консультування та активну участь у цих процесах аграрних вищих навчальних закладів, на базі яких створюються інформаційно-консультаційні центри (ІКЦ) [5].

Як показує аналіз закордонного досвіду консультаційного обслуговування сільського господарства, початок його формування покладено в 50-ті роки минулого століття, коли в системі державної підтримки аграрного сектору розвинуті країни стали спрямовувати частину бюджетних коштів на фінансування надання консультаційних послуг фермерам [6]. В даний час у більшості країн світу під сільськогосподарською службою («екстеншн» в США) розуміється служба, працівники якої сприяють сільським жителям у виявленні та аналізі їх

проблем, формуванні думок, прийнятті та реалізації рішень шляхом надання їм необхідної інформації та стимулювання використання інновацій з метою підвищення якості життя [7].

В Україні такі послуги пропонуються ІКЦ, більшість з яких є структурними підрозділами Міністерства аграрної політики та продовольства або вищих навчальних закладів аграрного спрямування.

Оцінка сучасного стану функціонування ІКЦ дозволяє вказати на початкові стадії їх розвитку, оскільки не повною мірою сформовано систему консультаційного обслуговування сільського господарства: не визначено механізмів її багаторівневого функціонування та фінансування консультаційних послуг.

Стратегія розвитку аграрної освіти вибудовується відповідно до найкращих міжнародних практик. Загалом, у країнах із найбільш розвиненими системами аграрної освіти (таких як США, Голландія, Китай, Франція, Німеччина) сформувалися власні національні особливості успішного функціонування систем, проте, має місце низка загальних характеристик.

Зміст сучасної аграрної освіти неминуче орієнтовано формування компетенцій і знань, необхідні функціонування системі сільськогосподарського виробництва повного циклу. Характерною є масштабна пропозиція суміжних економічних та управлінських програм (формату «агробізнес»). У цьому лише на рівні бакалаврату концентруються програми базової підготовки, що з виробничим процесом (чи порівняно вузькопрофільна підготовка), а магістратурі, порівнянної за масштабами з бакалавріатом - програми у сфері управління та менеджменту. Важливий акцент на мережеву взаємодію та інтеграцію бакалаврських програм вузів до регіональних освітніх систем з вибудовуванням траєкторій випускників на продовження навчання у магістратурі в інших університетах [8].

Також аграрна освіта характеризується як «зеленіша» чи екологічна з погляду орієнтування програм (і навіть цілих вузів). Більше того, наукова діяльність аграрних вишів світового класу, безумовно, орієнтована на розвиток найбільш проривних технологій (генна інженерія, біопаливо тощо). Має місце

гостра конкуренція за державний та позабюджетні джерела фінансування дослідницької діяльності, а також консолідація ресурсів у центрах, що мають найперспективніші дослідницькі команди.

В цілому, для передових систем аграрної освіти характерний високий ступінь вертикальної диференціації мережі освітніх установ, що передбачає, як правило, наявність: обмеженої кількості національних провідних університетів, які посідають лідируючі позиції у міжнародних предметних рейтингах та задають стандарти якості; організацій, що спеціалізуються на прикладній підготовці бакалаврів; закладів освіти, які забезпечують доступність освіти для сільських територій, зокрема через дистанційні технології.

Крім цього, для найуспішніших систем аграрної освіти у світі властива оптимізація системи управління та фінансування шляхом підвищення автономії освітніх установ. Що, проте, не виключає участь держави, орієнтованої на підтримку продовольчої безпеки, у процесі субсидування освітньої (та науково-дослідної) діяльності. Але в той же час, у рамках розвитку підприємницького середовища, розширення консультаційних послуг та отримання доходів від НДДКР значно збільшується рівень фінансового самозабезпечення закладів аграрної освіти.

Разом з цим освітні установи в розвинених системах вибудовують різноманітність каналів комунікації з сільськогосподарськими підприємствами, сільськогосподарськими кооперативами та самоврядними організаціями сільськогосподарських товаровиробників, наголошуючи на залученні роботодавців до організації практикоорієнтованості, експертизі змісту освіти, акумулюванні запиту з боку реального сектору аграрної економіки, дуальному навчанні, реалізації програм додаткової освіти. Окрім цього, освітні установи є важливим елементом експертно-аналітичного супроводу розвитку сільських територій, на яких вони розташовані.

Важливою загальною характеристикою сучасної аграрної освіти є інтеграція різних рівнів освіти, включаючи часткову аграрну підготовку в рамках шкільних програм (орієнтовану на активну популяризацію зайнятості в сільському

господарстві серед школярів, розвиток у них відповідних компетенцій) з акцентом на рівень середньої професійної освіти та вибудовування траєкторії сільськогосподарські товаровиробники-заклади вищої освіти. Крім цього аграрна освіта характеризується високою пропозицією різних форматів та джерел знання. Так, наприклад, висока концентрація сільського населення призводить до того, що державі необхідно створювати загальнодоступні та спрощені механізми поширення аграрної освіти та знання з метою сільськогосподарської освіти даного демографічного шару. Причому реалізація такого розширеного освіти може здійснюватися як з допомогою дистанційних технологій, і більш традиційними засобами з допомогою консультаційних центрів тощо.

Загалом сильними сторонами сучасної вітчизняної системи аграрної освіти, в якій центральним елементом виступають заклади вищої освіти аграрного спрямування, є:

- успішний досвід реалізації освітніх програм всіх видів, що створює підґрунтя для безперервного навчання, забезпечуючи наступність програм за рівнями освіти;
- наближеність до споживача - аграрні вузи розташовані в областях, які є основними виробниками сільськогосподарської продукції, галузева політика реалізується Міністерствами аграрної політики та продовольства і освіти та науки в безпосередній взаємодії з науково-освітньою спільнотою, що підвищує керованість процесу формування та безперервного поліпшення кадрового потенціалу господарств усіх форм господарювання та сільських територій;
- на заклади вищої освіти різних рівнів акредитації покладена функція регіональних центрів з підготовки необхідних галузі кадрів та підтримки сталого розвитку сільських територій;
- високий ступінь ідентичності освітніх програм дозволяє у стислі терміни перейти до реалізації мережного навчання з використанням порівняльних переваг кожної аграрної освітньої установи, підвищення академічної мобільності студентів та викладачів.

Позитивні тенденції розвитку системи аграрної освіти, що сталися останніми роками:

- здійснено перехід на нові освітні стандарти вищої освіти, орієнтовані на облік в освітніх програмах індивідуальних потреб учнів та запитів роботодавців;
- налагоджений механізм узгодження обсягів прийому абітурієнтів за аграрними напрямками підготовки до вузів аграрного спрямування із замовниками – суб'єктами господарювання в сфері аграрного бізнесу та профільними міністерствами ;
- ініційовано навчання кадрів за новими більш практикоорієнтованими програмами бакалаврату;
- отримав розвиток сільськогосподарське консультування як форма освітньої послуги, що дозволяє сільським кадрам заповнити прогалини у знаннях, цілеспрямовано підвищити рівень знань у вузькоспеціалізованій галузі;
- закладами освіти Україні отримано досвід формування та розвитку інноваційних освітньо-науково-виробничих структур: аграрних технологічних парків, науково-освітньо-виробничих кластерів, демонстраційних майданчиків нової техніки та технологій, ресурсних центрів, який може бути ефективно використаний при реалізації програми модернізації інфраструктури закладів системи аграрної освіти.

При визначенні напрямів діяльності ІКЦ аграрних вищих навчальних закладів у України необхідно враховувати, що на сучасному етапі консультаційні послуги, що надаються на комерційній основі, не потрібні суб'єктам господарювання. Його визначає необхідність реалізації європейської та американської моделі організації сільськогосподарських служб, а саме те, що з моменту створення і до типового оформлення всі вони перебували на утриманні держави та здійснювали послуги безкоштовно (у 90-ті роки в середньому частка державної підтримки становила 40%) [9].

Орієнтація на бюджетні джерела фінансування вказує на необхідність урахування вимог Світової організації торгівлі (СОТ) в галузі обсягу та структурування державної підтримки сільськогосподарського виробництва, а саме

провадження діяльності в рамках «зеленого кошика», заходи якого не передбачають перерозподілу коштів від споживачів і не тягнуть за собою надання цінової підтримки виробникам

Аналіз критеріїв віднесення відповідних заходів підтримки до «зеленого кошика» дозволяє вказати на такі сфери діяльності ІКЦ закладів вищої освіти аграрного спрямування:

- проведення наукових досліджень та реалізація дослідницьких програм з конкретних продуктів;
- розробка заходів щодо боротьби зі шкідниками та з хворобами, (загальні заходи та заходи, що відносяться до конкретного продукту);
- послуги з підготовки та перепідготовки кадрів, включаючи як загальні, і спеціальні курси на навчання;
- послуги з поширення знань та досвіду, включаючи надання коштів для полегшення передачі інформації та результатів досліджень виробникам та споживачам;
- інспекційні послуги, включаючи загальні інспекційні послуги та перевірку окремих продуктів з метою охорони здоров'я, безпеки, сортування за якістю чи стандартизацією;
- обліково-аналітичний та фінансовий супровід діяльності;
- послуги з маркетингу та просування на ринок, включаючи маркетингову інформацію, консультації та просування конкретних продуктів.

З позиції організації ІКЦ на базі вищих навчальних закладів цінним є досвід США, в яких регіональна консультативна служба існує при університетах, де зосереджено дослідницьку та навчальну (освітню) діяльність. Викладачі університетів спеціалізуються за двома напрямками роботи: викладацька та науково-дослідна або науково-дослідна та консультативна. Фінансування дослідницьких та консультативних програм здійснюється як із федерального бюджету, так і урядами штатів. При цьому сільськогосподарська служба «extension» виступає одним із трьох компонентів сільськогосподарської науки:

наукові дослідження, навчання та «extension». Робота цієї служби в США затребувана фермерами та ефективна, оскільки:

- консультаційні послуги надаються фермерам безкоштовно (на відміну від діючих приватних консультаційних фірм та аудиторських компаній), комплексно та на високому рівні;
- забезпечується своєчасне впровадження новітніх технологій у галузі павуки та техніки;
- кваліфіковане юридичне та економічне обслуговування формує умови для дотримання законодавства та підвищення ефективності прийнятих у управлінських рішень;
- надається реальна допомога державі у збереженні та розвитку сільськогосподарського виробництва та забезпечення зайнятості населення у сільській місцевості.

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що створення та розвинуте системи регіональних ІКЦ на базі закладів вищої освіти аграрного спрямування в Україні викликано необхідністю структурної трансформації системи державної підтримки сільського господарства, а саме розширення блоку заходів «зеленого кошика», який не обмежується вимогами СОТ, при цьому їх функціонування дозволить розширити напрями та якість практикоорієнтованого навчання за рахунок залучення до діяльності ІКЦ.

Вважаємо, що сільське господарство є однією з тих галузей, у яких застосування методів «зеленої» економіки допомагає досягти добрих результатів. В даний час існує ціла низка сучасних технологій, застосування яких у різних галузях сільського господарства здатне реально мінімізувати шкоду навколишньому середовищу.

У найближчому майбутньому аграрні науково-освітні комплекси повинні відновити свої позиції і стати привабливим місцем для навчання студентів та ефективним партнером для компаній, органів державної влади та місцевого самоврядування у вирішенні масштабних завдань розвитку аграрного сектора України. Існуюча система аграрної освіти вимагає структурних змін і пошуку

своїї ідентифікуючої позиції в нових політичних та економічних умовах, у тому числі геополітичної нестабільності.

У зв'язку з цим необхідна переорієнтація системи аграрної освіти на інвестування ресурсів у людський капітал. Для випереджального розвитку, системі аграрної освіти необхідно сформулювати самодостатність з погляду фінансування діяльності та розширити простір поширюваного нею знання з метою охоплення розширеного кола осіб та інтересантів в аграрний сектор України в повоєнний період відродження.

Література

1. Бережна Ю. С. Зелена економіка в країнах східного партнерства. Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент. 2012. Вип. 9(2). С. 30-36.
2. Гура А.О., Гуцан Т.Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка». 2017. № 17. С. 42–51
3. Марченко О.І., Мамалига В.О. Зелена економіка: теоретичні аспекти. Східна Європа: економіка бізнес та управління . 2019. № 6(23). С. 535–541
4. Білоконь А.О. Особливості формування зеленої економіки України у міжнародному контексті. Modern Economics. 2022. № 36. С. 12-18.
5. Кальна-Дубінюк Т. П., Кудін Т. В. Роль консалтингу у впровадженні альтернативних джерел енергії в Україні. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія : Економіка та менеджмент. 2018. № 16. С. 58-65.
6. Кальна-Дубінюк Т. П. Сучасний стан розвитку екстеншн сервісу у світі та його перспективи в Україні. Формування ринкових відносин в Україні. 2014. №1. С. 79-83.
7. Матковський П. Є., Сас Л. С., Шеленко Д. І. Розроблення облікової та інформаційної платформи для консалтингу діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки у системі контролінгу. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2021. № 20. С. 56-59.

8. Карпенко О. О. Перспективи розвитку консалтингової діяльності в Україні на основі європейського досвіду. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27(1). С. 54-58.

9. Безкровний М. Ф. Роль суспільного поділу праці у виникненні консалтингу. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 14. С. 36-38.

References

1. Berezhna, Yu. S. (2012), "Green economy in Eastern Partnership countries", *Ekonomichni nauky. Ser. : Ekonomika ta menedzhment*, vol. 9(2), pp.30-36.
2. Hura, A.O. and Hutsan, T.H. (2017), "Green economy: essence, factors and prospects of development in Ukraine", *Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni H.S. Skovorody «Ekonomika»*, vol. 17, pp.42–51
3. Marchenko, O.I. and Mamalyha, V.O. (2019), "Green economy: theoretical aspects", *Skhidna Yevropa: ekonomika biznes ta upravlinnia*, vol. 6(23), pp.535–541
4. Bilokon', A.O. (2022), "Ukraine's green economy development in the international context", *Modern Economics*, vol. 36, pp.12-18.
5. Kal'na-Dubiniuk, T. P. and Kudin, T. V. (2018), "The role of consulting in implementation of alternative energy sources in Ukraine", *Problemy innovatsijno-investytsijnoho rozvytku. Seriiia : Ekonomika ta menedzhment*, vol. 16, pp.58-65.
6. Kal'na-Dubiniuk, T. P. (2014), "The current state of development of the extension service in the world and its prospects in Ukraine", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol.1, pp.79-83.
7. Matkovs'kyj, P. Ye., Sas, L. S. and Shelenko, D. I. (2021), "Development of accounting and information platform for consulting activities of agricultural sectors of economics in controlling system", *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut»*, vol. 20, pp.56-59.
8. Karpenko, O. O. (2018), "Prospects for the development of consulting activities in Ukraine based on European experience", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 27(1), pp.54-58.
9. Bezkrivnyy, M. (2017), "The role of social division of labor in the emergence of consulting", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 14, pp. 36–38.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2024 р.